

Grzegorz Matusik

„Zwrot rzeczy” jako zdarzenie rozpoczynające bieg przedawnienia roszczeń w kodeksie cywilnym

1. Zagadnienia ogólne

Zwrot rzeczy wskazano jako zdarzenie rozpoczynające bieg przedawnienia określonych roszczeń w sześciu przepisach kodeksu cywilnego, tj. w art. 229 § 1¹, art. 243, art. 263, art. 322 § 1, art. 677² oraz w art. 719.

Zgodnie z zasadą konsekwencji terminologicznej i zakazem wykładni homonimicznej, wyrażenie „zwrot rzeczy” powinno mieć jednolite znaczenie we wszystkich przywołanych uregulowaniach. Celowe jest zatem ustalenie znaczenia tego wyrażenia.

¹ Przepis ten znajduje też odpowiednie zastosowanie do ochrony zapisobiercy poprzez art. 977 k.c. i art. 981⁶ k.c. oraz do ochrony spadkobiercy poprzez art. 1029 § 2 k.c. Odpowiednie stosowanie art. 229 k.c. poprzez art. 977 k.c. czyni w tym przypadku bezzasadnym problem analizy pojęcia zwrotu rzeczy, gdyż zdarzeniem wyznaczającym początek biegu przedawnienia jest wykonanie zapisu (tak też K. O s a j d a, *Komentarz do art. 977 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, red. K. Osajda, Warszawa 2013, nb. 6, s. 520). Pojęcie zwrotu rzeczy ma natomiast znaczenie w odniesieniu do zapisu windykacyjnego (art. 229 § 1 w zw. z art. 977 w zw. z art. 981⁶ k.c.) oraz ochrony dziedziczenia (art. 229 w zw. z art. 1029 § 2 k.c.).

² Przepis ten znajduje także odpowiednie zastosowanie poprzez art. 694 k.c. do dzierżawy oraz poprzez art. 709¹⁷ k.c. do leasingu, ale w ograniczonym zakresie wynikającym z treści art. 709¹⁷ k.c.

Wypada zauważyć, że „zwrot” (rzeczy) w języku polskim oznacza: oddanie tego, co zostało zabrane, przekazanie komuś z powrotem tego, co się dostało lub zabrało³; oddanie czegoś poprzedniemu właścicielowi⁴; odniesienie, odesłanie, restytuowanie⁵. W języku potocznym zwrot rzeczy to po prostu oddanie jej (z powrotem).

Jak wskazuje praktyka, zakres desygnatów tego wyrażenia w języku prawniczym jest szerszy. Jednocześnie nie jest prawidłowe utożsamianie zwrotu rzeczy z jej wydaniem⁶. Wydanie rzeczy stanowi tylko jedną z postaci zwrotu rzeczy, a zatem wydanie zawsze jest zwrotem rzeczy, ale nie każdy zwrot rzeczy stanowi jej wydanie.

W orzecznictwie i doktrynie dominuje stanowisko, że zwrot rzeczy należy rozumieć szeroko jako sytuację, w której osoba władająca rzeczą uznaje inną osobę za właściciela (wierzyciela) i wyraża wolę wyzbycia się władania, a właściciel (wierzyciel) wyraża wolę odebrania rzeczy⁷, a ponadto każdą sytuację, w której właściciel (wierzyciel) uzyskał możliwość władania rzeczą, a posiadacz ją utracił⁸. Można więc przyjąć, że wola

³ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. L, Poznań 2005, s. 208.

⁴ *Słownik języka polskiego*, t. II, oprac. L. Drabik, E. Sobol, Warszawa 2007, s. 850.

⁵ W. C i e n k o w s k i, *Praktyczny słownik wyrazów bliskoznacznych*, Warszawa 1993, s. 359-360.

⁶ Na co zwraca uwagę SN np. w wyroku z 4 listopada 2011 r., I CSK 22/11 (OSNC-A 2013, poz. 2, s. 5); w uchwale z 22 lipca 2005 r., III CZP 47/05 (OSNC 2006, nr 6, poz. 100). Zob. też A. Z b i e g i e ń - T u r z a ń s k a, *Komentarz do art. 229 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, red. K. Osajda, Warszawa 2013, nb. 6, s. 1147. W niektórych przypadkach SN utożsamia jednak zwrot i wydanie, zob. np. wyrok z 15 lipca 2010 r., IV CSK 138/10 (Lex nr 621347). Także w doktrynie zdarza się utożsamianie tych dwóch pojęć (zob. np. S. W ó j c i k, [w:] *System prawa cywilnego. Prawo własności i inne prawa rzeczowe*, red. J. Ignatowicz, Warszawa 1977, s. 514).

⁷ Por. wyrok SA w Poznaniu z 11 kwietnia 2013 r., I ACa 241/13 (Lex nr 1314839); wyrok SN z 4 listopada 2011 r., I CSK 22/11 (OSNC-A 2013, poz. 2, s. 5); uchwała składu 7 sędziów SN z 30 września 2005 r., III CZP 50/05 (OSNC 2006, nr 3, poz. 40); A. Z b i e g i e ń - T u r z a ń s k a, *Komentarz do art. 229 k.c.*..., nb. 6, s. 1147.

⁸ Zob. wyrok SN z 15 lipca 2010 r., IV CSK 138/10 (Lex nr 621347); wyrok SN z 18 lutego 1987 r., II CR 10/87 (Lex nr 8811). Zob. np. A. C i s e k, K. G ó r s k a, *Komentarz do art. 229 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013, nb. 8, s. 389-390; P. L a s o ń, *Przedawnienie roszczeń uzupełniających. Glosa do uchwały SN z 26 kwietnia 2002 r.*, III CZP 21/02, PPH 2003, nr 8, s. 56; E. G n i e w e k, *Komentarz do art. 229 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Kraków